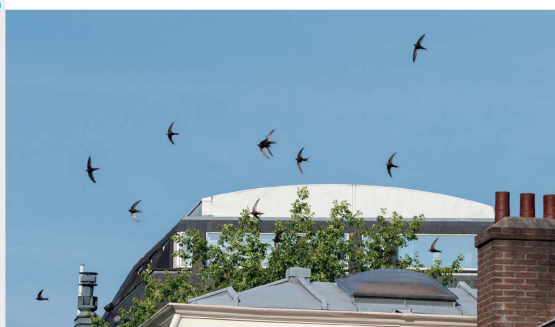

NET UITGEKOMEN De Amsterdamse Vogelatlas is er!

De Vogelatlas Amsterdam is gearriveerd. Nooit eerder is de hoofdstedelijke vogelwereld zo uitgebreid geïnventariseerd en beschreven. Hierbij een voorproefje van het boekwerk: 400 pagina's met 194 vastgestelde soorten, 561 kaarten en 281 foto's.

Gierzwaluw

Apus apus

Leidsegracht

Foto: Roely Bos

Eind april kijkt elke vogelaar uit naar de eerste Gierzwaluw. Meestal hoor je Gierzwaluwen eerst, helgeen meteen een zomers gevoel oproept. In de lucht zie je dan donkere sikkelvormige silhouetten van zwaluwachtige vogels. Groter en sneller dan echte zwaluwen, die bij de zangvogels horen. Als de zon schijnt schreeuwen ze naar elkaar, met een gierend geluid. Ze zijn volledig aangepast aan een vliegend bestaan en verblijven vrijwel hun hele leven in de lucht. Daar jagen ze op insecten en hebben ze een heel sociaal leven, ze paren er zelfs! Jonge vogels blijven jarenlang in het luchtruim, overnachten en slapen daar.

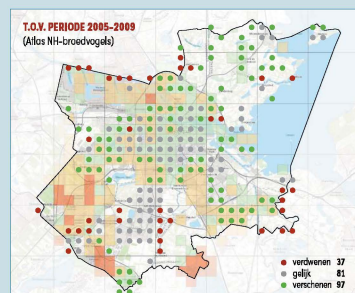
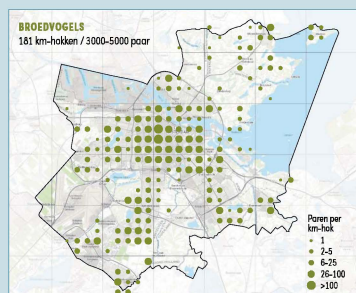
Omstreeks 5 mei vliegen er al groepjes bij onze kolonies. Met hun opvallende gervluchten scheren ze luid gierend rakelings langs de nesten. Gierzwaluwen die tot half mei aankomen, zijn terugkerende broedvogels. Ze zijn zeer plaats-trouw. Het zijn holtebroeders die een afgesloten holte in een gebouw wensen, met een kleine invliegopening. Het nest stelt weinig voor. Met speeksel plakken ze een rondje van stro en veertjes, liefst

bovenop een ander nest. Onder meer met Huismussen voeren ze vaak een felle strijd om beschikbare plekken onder dakpannen, in gootbekistingen, muren en steeds vaker in nestkasten. Ze zijn hier maar een maand of drie en hebben 1 legsel met 2 à 3 eieren. Van eileg tot uitvliegen duurt zo'n 60 dagen, dubbel zo lang als bij mussen.

Na half mei, bij slecht weer wat later, wordt het drukker in de lucht. Dan arri-

veren de niet-broeders. Onvolwassen jongen van vorig jaar vormen met oudere, ongepaarde vogels een aparte groep. Ze vertonen heel ander gedrag. Overdag zijn ze vaak te vinden bij kolonies met broedvogels die hun nest in- en uitvliegen. Ook buiten de kolonies zie je groepen niet-broeders naar nestplekken zoeken. Ze knallen tegen gevels aan en vliegen urenlang door de straten.

Gervluchten zie je vooral bij mooi weer

Een tipje van de sluier

en tegen zonsondergang. Oudervogels vliegen in op het nest, niet-broeders gaan de hoogte in om te overnachten. Gierzwaluwen kunnen ruim 20 jaar oud worden, een behoorlijke levensverwachting voor een vogel van rond de 40 gram.

VOORKOMEN

In het centrum van Amsterdam broeden al eeuwen Gierzwaluwen en ze zijn meegroeid met alle stadsuitbreidingen. Sinds de jaren zeventig weten we dat ze vooral voorkomen in de negentiende-eeuwse wijken rond het centrum, waar ze, dankzij de bouwstijl, een nestplek vinden achter de boeidelen die de bovenste dakpannen afsluiten: nog steeds de belangrijkste nestplaats in Amsterdam. De afgelopen decennia zijn ook kolonies gevestigd in wijken uit de periode 1920-1940 en in de naoorlogse stadsdelen, in Amstelveen en in kleinere plaatsen. In naoorlogse buurten is de dichtheid lager, maar ook hier vinden we soms grote kolonies. In buurten zonder geschikte gebouwen, zoals in delen van Stedelijk Noord, broeden geen Gierzwaluwen.

De Gierzwaluw is in 181 hokken als broedvogel aangetroffen, met naar schatting 3000 tot 5000 paar; 45% van de voorkomens is afkomstig van aanvullende waarnemingen, voornamelijk gegevens van

nestinventarisaties, die ik sinds 2013 uitvoerde voor de gemeenten Amsterdam, Amstelveen en Diemen. In die gemeenten werd de totale populatie geschat op 3300 broedparen.

VERANDERINGEN

De Gierzwaluw is sinds de Middeleeuwen enorm in aantal toegenomen. De populatie groeide mee met de stad. Door stadsvernieuwingen in het centrum en de negentiende-eeuwse wijken kwam er vanaf de jaren zeventig in de binnenstad een eind aan deze groei. Gebouwen werden gesloopt, dakpannen massaal vervangen door bitumen en boeidelen werden dichtgemaakt. Ooggetuigen zeggen nu dat in sommige vooroorlogse buurten 75% minder Gierzwaluwen voorkomen.

Volgens *Randstad en broedvogels* werd de populatie beneden het IJ geschat op 1100 tot 4000 paar. Deze nieuwe atlatelling voor hetzelfde gebied (2200 tot 3600 paar) lijkt te wijzen op een stabiele populatie, maar de oude schatting was waarschijnlijk te laag. Een schatting van Wouter van der Weijden uit 1973 was hoger: 1500 tot 7500 paar voor alleen Amsterdam. De grote marges en verschillende telmethodes maken vergelijking moeilijk.

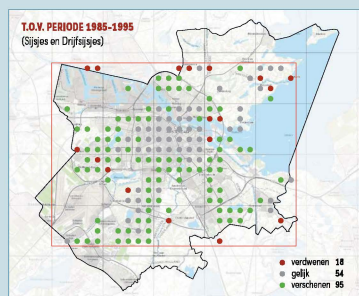
Wat we wel zeker weten: het areaal is toegenomen. Vergeleken met *Stijles en*

Drijfsijtsjes nam het aantal bezette hokken toe van 70 naar 149. De soort verscheen met name buiten de Ring, zoals in Zuidoost en Diemen. Die toename heeft de afname in de binnenstad gedeeltelijk gecompenseerd.

Nestentelling en monitoring sinds 2013 laten zien dat de populatie in de vooroorlogse stad nu stabiel is. Alleen in Zuid wordt nog een afname gemeten. Bij goed geplaatste nestkasten nemen de aantallen toe, zoals in Betondorp, waar bijna alle Gierzwaluwen in nestkasten broeden. Vooral ingebouwde neststenen doen het goed. Mede daardoor nemen Gierzwaluwen nu toe op IJburg en in andere nieuwe wijken. Renoveren en bouwen met ingebouwde nestkasten is nodig om de populatie in stand te houden. De grote renovaties voor de energietransitie vormen een nieuwe bedreiging voor de populaire Gierzwaluw.

Tekst: Geri de Jong

Sponsor:

SOORTPAGINA Niet zomaar een pagina uit de Vogelatlas Amsterdam, dit is De Gierzwaluw! Alle broed- en wintervogels in onze regio, hebben zo hun eigen soortpagina. Met een lokale foto en een soortbeschrijving door een gastauteur of één van de tellers. De twee kaarten links laten de verspreiding en aantallen van de soort zien in het broed- en winterseizoen. De kaart rechts de verandering in de verspreiding van broedvogels ten opzichte van een eerdere periode. Dat is interessant!

NET UITGEKOMEN
De Amsterdamse
Vogelatlas is er!

Fats: Really Good

vegels van buiten de stadse voedselafval op. Dit geldt sterk voor bosvogels, zoals meeuwen, en voor soorten die leven van voedsel op de grond, zoals lijstrachtigen en Vinke.

Al met al zoeken veel soorten 's winters hun heil in de stad. Met minder betrating en meer groen zouden tuinen in ste-

A black and white photograph showing two seagulls on a sandy beach. One seagull is in the foreground, facing left, with its head turned slightly towards the camera. The other seagull is behind it, also facing left. The background shows some dark, indistinct shapes, possibly rocks or debris.

Vergelijken met andere Europese steden: in Amsterdam relatief laat stadsparken gaan aanleggen. Gelukkig is er een inhaal-slag gemaakt. Het oudste bestaande park is het Vondelpark, uit 1865. Daarvoor waren er wel gloeiende plekken, zoals de Hortus (1682) en Artis (1838), maar dat waren vooral plantent- of diervverzamelingen. De groene stadswallen hadden

Better Day School

Oosterpark (1893), Volewijkpark (1903), Flevopark (1911) en Floerpark (1921) werden op initiatief van het stadsbestuur aangelegd en waren in tegenstelling tot het Vondelpark direct voor alle Amsterdammers toegankelijk. De aanleg van deze parken vindt zijn oorsprong in de opkomst van een nieuwe natuurschap

ting. Door opkomende industrialisatie, de groei van steden en een groeiend sociaal bewustzijn met meer aandacht voor de leefomstandigheden van arbeiders en burgers, ontstond er behoefte aan openbare stadsparken. Openbare ruimte kreeg daardoor steeds vaker een functie als wandelpark. In de toen gangbaar

In het 19^e eeuwse Vondelpark groeien nu bomen

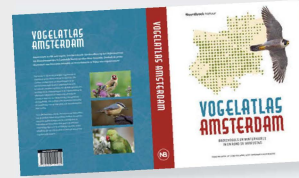

sterper zijn. Foto: Frank van Gese

EEN VERANDEREND LANDSCHAP

De auteurs behandelen de verschillende landschapstypen in en rond Amsterdam, en voor welke vogelsoorten deze broedbiotoop zijn. Ook is er aandacht voor de ontwikkeling van dit landschap door de eeuwen heen. Veranderingen worden geanalyseerd, de oorzaken ervan benoemd. Intensivering van agrarisch grondgebruik, stikstofdepositie, verdichting van de stad en klimaatverandering hebben impact op onze omgeving. En dus ook op de Amsterdamse vogelwereld.

Twee jaar tellen en een jaar analyseren, schrijven, redigeren en opmaken resulteerden in een nieuw standaardwerk voor onze regio. Onderhoudende s oortbeschrijvingen en honderden foto's maken het een prachtboek voor iedere Amsterdammer die iets met vogels heeft.

INTERMEZZO'S & PRAKTISCHE TIPS

Verdiepende intermezzo's gaan in op verschillende regionale soortgroepen zoals ganzen, meeuwen en roofvogels. Ook is er aandacht voor typische stadsvogels zoals Huismus en Gierzwaluw. Daarnaast biedt VogelAtlas Amsterdam oplossingen. Praktische tips om straat, tuin en balkon om de stad nog vogelvriendelijker te maken. Ook doen de auteurs vanuit hun expertise aanbevelingen aan gemeenten, provincies en de landelijke overheid voor een toekomstbestendige en vogelrijke regio.

Een stad vol roofvogels

Buizerd in het Drentse platteland in Amsterdam Drent

Photo: Rudy Bui

Dankzij de Wet natuurbescherming zijn de nesten van een aantal roofvogels, alom en meestal vrij goed te vinden. Zoals buizerd, boornacht en kassid. Die nesten spelen een essentiële rol in de overleving van de soort. Daarom zijn ze het hele jaar door beschermd, ook in periodes waarin de vogels ze niet gebruiken. Toch staan de broedplaatsen van stads- en landroofvogels onder druk door geplande stadsontwikkelingen.

Veel mensen denken dat de stad maar een marginale vogelbiotoop is. Voor Gierzwaluwen en Spreeuwen klopt dat, maar voor een aantal roofvogelsoorten zeker niet. Het overvloedige groen biedt deze jagers juist uitstekende kansen. De omgeving van Amsterdam kent

een grote diversiteit aan biotopen. Van voormalige landbouw in Waterland tot volwaardige bosgebieden als het Amsterdamse Bos. Voor roofvogels liggen ze slechts enkele vliegvlagen van elkaar en is er een heel scala aan prooidieren beschikbaar.

Om de diversiteit aan biotopen en prooidieren te behouden is het belangrijk om bewust om te gaan met de ecologische waarde van kleine groene structuren. Het is belangrijk te zorgen voor ruimten te herstellen voor ecologisch groen met inbegrip van begroeiing, bloeiende struiken, struiken en bomen om de gebieden voor- en achter de stad te behouden. Eigenlijk moeten niet alleen nesten, maar ook het

functionele leef- en foerageergebied van soorten beschermd moeten zijn. Dat is in de Wet natuurbescherming en minder goed geregeld.

DE STAD ALS JACHTGEBIED

Voor roofvogels die uit een kinderland, jagen, zoals boornacht, kassid en spreeuwen, is de stad een ideaal jachtgebied. Door de hoge ligging, de hoge begroeiing, neten en struiken biedt de stad voor deze jachtvogels een goed kader. Netten zijn bijvoorbeeld een goed kader. Netten zijn bijvoorbeeld een goed kader. Netten zijn bijvoorbeeld een goed kader.

ROOFVOGELBIOTOOP

Om tot broeden te komen zijn roofvogels als buizerd, kassid, spreeuwen en boornacht afhankelijk van groepen bomen van een

zeker formaat. Een afzonderlijke heide is niet interessant. Het groen en het net van groepen bomen moet zijn om ervoor te zorgen dat de vogels erin kunnen overleven. De ligging in het landschap, oorsprong van de bomen en de schaal van het broedgebied spelen allemaal een rol. Tijdens de Tweede Wereldoorlog zijn de bomen en begroeiingen met Amsterdam grotendeels gekapt. Daarna zijn gebieden voor veel bomen aangeplant. Deze broeden nu afzonderlijk om. Maar ook in begroeiingen van mindere staat broeden roofvogels. Zo zit er een paar Heidevogel op staat de omgeving van Weid.

ER KIJKT WEINIG NIEMER NAAR VOORDE

Amsterdam herbergt in deze afgeperste een grote populatie roofvogels. Er kijkt weinig naar voor de verdere toekomst van de populatie. Heidevogels, buizerd, kassid en spreeuwen, in de Amsterdamse regio. Groen en de woningbouw in Amsterdam is het laatste overblijfsel dat er functioneel bijdraagt aan de broedplaatsen van roofvogels.

De broedplaatsen van roofvogels zijn vaak verboden. Daarom is het zaak dat de broedplaatsen goed in beeld zijn en kunnen worden beschermd. Daarnaast moet in de stad als geheel voldoende geschikt leefgebied behouden blijven, ook voor voldoende prooidieren. Roofvogels hebben nesten ook probes in de vorm van onder meer daken, halbhoutgebouwen, ratten en muizen nodig. Ook is het belangrijk om in nieuwe wijken broedplaatsen aan te leggen, zodat ook hier in de toekomst roofvogels kunnen broeden. Ze broeden daarbij ook kassid in de warme stad, vangen kassid af en leveren naar. Daar profiteren alle soorten van, ook wij mensen.

Photo: Rudy Bui

De Amsterdamse regio is een waar vogelparadijs.

In de atlas lees je hoe het met 'onze' soorten gaat, en waar je ze kunt vinden.